

ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਜੇ.

ਮੈਸਰਜ਼ ਚੀਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਹੋਰ - ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ - ਉੱਤਰਦਾਤਾ

2020 ਦਾ ਸੀ ਆਰ ਐਮ ਐਮ ਨੰਬਰ 1162

12 ਮਈ, 2020

ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਐਕਟ, 1968—S.29—ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਨਿਯਮ, 1971—RI.27(5)—
ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ—ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਗਲਤ ਬ੍ਰਾਂਡਿੰਗ ਅਤੇ ਪੈਕੇਜਿੰਗ (ਟਿਨ) 'ਤੇ ਲੇਬਲ
ਕੀਤੇ ਗਏ 40% ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 36.90% ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਤੱਤ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ—ਪਲੀਲ ਕੋਈ
ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ, ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਸਾਰੀ
ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ- ਇਲਜ਼ਾਮ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਅਤੇ
ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਗਲਤ ਬ੍ਰਾਂਡ ਵਾਲੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ, ਵੇਚੇ ਅਤੇ ਵੱਡੇ-ਦੋਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹਨ।

ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਗਲਤ ਮਾਰਕਾ ਵਾਲੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਵੇਚੇ ਸਨ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਗਲਤ ਬ੍ਰਾਂਡਿੰਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹਨ।

(ਪੈਰਾ 44)

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਪੰਕਜ ਮੈਣੀ ।

ਰਜ਼ਮੀ ਅੱਤਰੀ, ਏ.ਏ.ਜੀ., ਪੰਜਾਬ।

ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਜੇ.

(1) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੰ. 26 ਮਿਤੀ 25.3.2014 (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪੀ-1) ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ 3(k)(i), 17 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2- ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਅਟਾਰੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

18, ਅਤੇ 33 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਹੈ

ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਐਕਟ, 1968 ਦੀ ਧਾਰਾ 29 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਕਟ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਨਿਯਮਾਂ, 1971 ਦੇ ਨਿਯਮ 27(5) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ।

(2) ਸ਼ਿਕਾਇਤ (ਅੰਕਸ਼ਾ P-1) ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਤੱਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ 10.2.2011 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ

ਤੇਜਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਅਟਾਰੀ,

ਜਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਅਫਸਰ, ਅਟਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਫਰਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ, ਰੇਲਵੇ ਰੋਡ, ਅਟਾਰੀ, ਜਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੇ ਇਸਦੇ ਇਕੋ-ਇਕ ਮਾਲਕ ਸ. ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਟ੍ਰਾਈਜ਼ੋਫੋਸ 40% ਈਸੀ (ਹਰੇਕ ਟੀਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 100 ਮਿ.ਲੀ.) ਵਾਲੇ ਸੱਠ ਟੀਨ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਅਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਫਾਰਮ XX ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਪਰੋਕਤ 60 ਟੀਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 3 ਟੀਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਧੀਵਤ ਸੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਸੀਲਬੰਦ ਨਮੂਨਾ ਫਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰੋਪਰਾਈਟਰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਦੋ ਸੀਲ ਕੀਤੇ ਨਮੂਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਅਫਸਰ (ਪੌਦ ਸੁਰੱਖਿਆ), ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ 11.2.2011 ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਕਤ ਦੋ ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਮੂਨਾ ਸੀਨੀਅਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਟੈਸਟਿੰਗ ਲੈਬਾਰਟਰੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਨੰ. ਰਾਹੀਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 1782 ਮਿਤੀ 17.2.2011. ਦੂਜਾ ਸੀਲ ਕੀਤਾ ਨਮੂਨਾ ਸੰਦਰਭ ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਅਫਸਰ (ਪੌਦ ਸੁਰੱਖਿਆ), ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ।

(3) ਸੀਨੀਅਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਟੈਸਟਿੰਗ ਲੈਬਾਰਟਰੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ ਨਮੂਨੇ ਨੂੰ ਮਿਤੀ 14.3.2011 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਗਲਤ ਬ੍ਰਾਂਡ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ 40% ਦੇ ਲੇਬਲ ਕੀਤੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿਰਫ 34.70% ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਤੱਤ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। . ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਟੈਸਟਿੰਗ ਲੈਬਾਰਟਰੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ (ਅਨੇਕਚਰ ਪੀ-5 ਕੋਲੀ.) ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਫਰਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ (ਡੀਲਰ) ਦੇ ਪ੍ਰੋਪਰਾਈਟਰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਨੰਬਰ ਸਮੇਤ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ। 2112 ਮਿਤੀ 24.3.2011 (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ P-6 ਕੋਲੀ।)

(4) ਸ਼੍ਰੀ ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ (ਡੀਲਰ) ਨੇ 30.3.2011 ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਫਸਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਜਵਾਬ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ। 5.4.2011 ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ (ਡੀਲਰ) ਨੇ ਮਿਤੀ 4.6.2010 ਦੇ ਚਲਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਫੋਟੋ ਕਾਪੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੈਸਰਜ਼ ਕੈਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ ਤੋਂ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਭਾਵ ਮੈਸਰਜ਼ ਕੈਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ, ਭਰੂਚ, ਗੁਜਰਾਤ, ਅਤੇ ਉਕਤ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰਡ ਪੱਤਰ ਨੰ. 2191-95 ਮਿਤੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ। 28.3.2011 (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ P-7 ਕੋਲੀ।) ਇਸਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਭਾਵ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 1 ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮੁੱਖ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਫਸਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦੇ ਦੂਜੇ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਮੁੜ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ, ਮਿਤੀ 15.4.2011 (ਅਨੇਕਚਰ ਪੀ-7 ਕੋਲੀ) ਦੇ ਪੱਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਫਰਮ ਤੋਂ 500/- ਦਾ ਡਰਾਫਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਦੂਜਾ ਨਮੂਨਾ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਸੀ।

ਗੁਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਅਫਸਰ (ਪੌਦ ਸੁਰੱਖਿਆ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ

PUNJAB AND ANOTHER (*Gurvinder Singh Gill, J.*)
 ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਟੈਸਟਿੰਗ ਲੈਬਾਰਟਰੀ, ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਪੱਤਰ ਨੰ. 1425 ਮਿਤੀ 2.5.2011

(5) ਕੇਂਦਰੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਟੈਸਟਿੰਗ ਲੈਬਾਰਟਰੀ, ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਨੇ ਦੂਜੇ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਮੂਨੇ ਨੂੰ ਗਲਤ ਬ੍ਰਾਂਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ 40% ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 36.90% ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਤੱਤ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਕਿੰਗ (ਟਿਨ) 'ਤੇ ਲੇਬਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਕਤ ਰਿਪੋਰਟ 9.12.2011 ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਫਸਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਡੀਲਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਿਰਮਾਣ ਫਰਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਕੈਮੀਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ, ਭਰੂਚ ਨੂੰ ਵੀ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ (ਪੌਦ ਸੁਰੱਖਿਆ), ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਪੱਤਰ ਨੰਬਰ 1968 ਰਾਹੀਂ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਐਕਟ, 1968 ਦੀ ਧਾਰਾ 31(1) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ। 3182-84 ਮਿਤੀ 22.11.2013, ਜੋ ਕਿ 28.11.2013 ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਫਸਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ।

(6) ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 25.3.2014 ਨੂੰ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੈਸਰਜ਼ ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ (ਡੀਲਰ), ਮੈਸਰਜ਼ ਕੈਮੀਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ, ਦੇ ਪ੍ਰੋਪਰਾਈਟਰ ਸ਼੍ਰੀ ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪੀ-1) ਕੀਤੀ। ਭਰੂਚ (ਨਿਰਮਾਣ ਫਰਮ) ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਫਰਮ ਦੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ।

(7) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ:

(i) ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਐਕਟ, 1968 ਦੀ ਧਾਰਾ 24(2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਫਰਮ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੀਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ, ਇਸਲਈ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਿਰਮਾਣ ਫਰਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਕੈਮੀਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੱਖਪਾਤੀ ਹੈ;

(ii) ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਟੈਸਟਿੰਗ ਲੈਬਾਰਟਰੀ, ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੂਜੇ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੱਤ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੱਥੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ;

(iii) ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 24(2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕੇਂਦਰੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪੁਨਰ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ, ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਗੜ ਗਈ;

(iv) ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਰਮਾਣ ਫਰਮ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਮੇਤ ਇਸ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ 'ਤੇ ਫਰਮ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ, ਆਪਣੀ ਅਧੀਨਗੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ:

1. 2012(4) RCR(ਅਪਰਾਧਿਕ) 988 (Pb. & Hr.) ਸਜੇ ਅਗਰਵਾਲ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ
2. 2009 (4) ਆਰਸੀਆਰ (ਅਪਰਾਧਿਕ) 981, ਸੰਤ ਲਾਲ ਸੁਰੇਖਾ ਬਨਾਮ. ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ
3. 2012 (4) ਆਰਸੀਆਰ (ਅਪਰਾਧਿਕ) 986, ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਬਨਾਮ. ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

(v) ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 202 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੰਮਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਕੁਝ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਹਨ;

(vi) ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ (ਅਨੇਕਸਚਰ P-1) ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 2014 ਦੇ CRM-M 30610 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ 25.2.2019 ਦੇ ਡੀਲਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(vii) ਕਿ ਫਰਮ ਦੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਆਪਣੀ ਉਪਰੋਕਤ ਪੇਸ਼ਗੀ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ:

1. 2010(3) RCR(ਅਪਰਾਧਿਕ) 912 (SC), NCT ਰਾਜ ਦਿੱਲੀ ਬਨਾਮ. ਰਾਜੀਵ ਖੁਰਾਣਾ
2. 2.7.2015 ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਵਿਵਿਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 2014 ਦਾ ਨੰਬਰ M-29114 ਟਾਈਟਲ ਮੈਸਰਜ਼ ਕੇਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ. ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ।

(8) ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ੋ.

ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਐਕਟ, 1968 ਦੀ ਧਾਰਾ 24(2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਨ ਨੋਟਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਡੀਲਰ ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਤੋਂ ਨਮੂਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ

PUNJAB AND ANOTHER (*Gurvinder Singh Gill, J.*)
 ਇਹ ਨਮੂਨੇ ਬਾਰੇ ਉਪਰੋਕਤ ਡਾਲਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਸਰਜ਼ ਚੀਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ, ਭਰੂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਿਤ, ਕੈਮੀਕਲ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਫਰਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਕੇਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਇਸਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਮਿਆਦ 10.3.2012 ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ-ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਢੰਗ।

(9) ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਯੁਕਤ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ (ਪੌਦ ਸੁਰੱਖਿਆ), ਪੰਜਾਬ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 5.4.2013 ਦੇ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 22.11.2013 ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(10) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ:

ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੰ. (i) :

(11) ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੰ. (i) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਐਕਟ, 1968 ਦੀ ਧਾਰਾ 24(2) ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

"24. ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ

1. ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਦੇ ਅਧੀਨ ਟੈਸਟ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 22, ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਡੁਪਲੀਕੇਟ ਵਿੱਚ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣਗੇ।

2. ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਮੂਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਕਾਪੀ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖੇਗੀ।

3. ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਦੁਆਰਾ ਹਸਤਾਖਰਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੋਵੇਗਾ,

ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੋਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਨਮੂਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਕਾਪੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ 28 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ

ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲੀਬਿਤ ਹੈ। ਕਿ ਉਹ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਉਲਟ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

4. ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਆਪਣੀ ਗਤੀ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (6) ਅਧੀਨ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇ। 22 ਨੂੰ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਨੂੰ ਟੈਸਟ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੁਆਰਾ, ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਟੈਸਟ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗੀ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਬੂਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤੱਥ।

5. ਉਪ ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੇਂਦਰੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟੈਸਟ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਲਾਗਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਵੇਗੀ।"

(12) ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਐਕਟ 1968 ਦੀ ਧਾਰਾ 24(2) ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਮੂਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੰਗਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਡੀਲਰ ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਮਿਤੀ 28.3.2011 (ਅਨੇਕਚਰ ਪੀ-7 ਕੋਲੀ) ਫਰਮ ਦੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਭਾਵ ਮੈਸਰਜ਼ ਚੀਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ 28.3.2011 ਦੀ ਰਜਿਸਟਰਡ ਪੱਤਰ ਨੰ.2191-95 ਰਾਹੀਂ। ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਫਰਮ ਉਕਤ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਕਤ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਮਾਣ ਫਰਮ ਭਾਵ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 15.4.2011 (ਅਨੇਕਚਰ ਪੀ-7 ਕੋਲੀ) ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਨਮੂਨਾ ਜੋ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 1 ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(13) ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਐਕਟ, 1968 ਦੀ ਧਾਰਾ 24(2) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਮੂਨਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਕੈਮੀਕਲ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 24(2)

ਐਕਟ, 1968 ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਿਰਮਾਣ ਫਰਮ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਪਰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ

ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੈਮੀਕਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਨਿਰਮਾਣ ਫਰਮ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇਕਰ ਨਿਰਮਾਣ ਫਰਮ 'ਤੇ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

(14) ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਵਿਵਹਾਰਕ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 24(2) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਦੇਸ਼ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 24 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿੱਚ। (2) ਐਕਟ ਦਾ, ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਖੁਦ ਹੀ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਕਲੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਬ੍ਰਾਂਡ ਵਾਲੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਹੈ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 24 (2) *ਅੱਡੀ ਅਲਟਰਮ ਪਾਰਟਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ* ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਮੌਕਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 24 (2) ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮਾੜੇ ਮਨਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 24(2) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਇਹ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਪੁਨਰ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਨਰ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, *ਮੈਸਰਜ਼ ਰਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀਕਸ ਲਿਮਿਟਡ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਜੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ*⁵, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

"7. ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੁੜ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਕਿ ਮੁੜ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਡੀਲਰ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਵਿਤਰਕ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਜਾਂ ਨਿਰਮਾਤਾ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਵੀ। ਮੁੜ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੁੜ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਨਰ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈ. ਸੋਮਨਿਲ ਕੈਮੀਕਲਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 24 (3) ਅਤੇ 24 (4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਪੁਨਰ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇਕ ਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਸਰਜ਼ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੋਮਨਿਲ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ

ਡੀਲਰ, ਨਿਰਮਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਭਾਵ, ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਜਾਣ ਦੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(15) ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੂਜੇ ਨਮੂਨੇ

ਦਾ ਪੁਨਰ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਵੇਂ ਡੀਲਰ ਜਾਂ ਵਿਤਰਕ ਜਾਂ ਨਿਰਮਾਤਾ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ, ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪੁਨਰ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਹਿ-ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੋਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

(16) ਉਪਰੋਕਤ ਪੇਸ਼ਗੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੋਣ ਤੋਂ ਵੀ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਨਿਪਟਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਿਰਫ 3 ਨਮੂਨੇ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 3 ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ 8 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, 7 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਪੁਨਰ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ 3 ਨਮੂਨੇ ਹੀ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਅਟੱਲ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 24(2) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੇਂਦਰੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਤੋਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁਨਰ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਵਾ ਕੇ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਨਮੂਨਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਦੂਜੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਹੋਵੇ, ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਉਦੇਸ਼-ਮੁਖੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੰ. (i), ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਉੱਪਰ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੰ. (ii) :

(17) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕਿ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮਿਤੀਆਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

10.2.2011: ਡੀਲਰ ਤੋਂ ਨਮੂਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

17.2.2011: ਨਮੂਨਾ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਜਾਂਚ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ
ਲੈਬਾਰਟਰੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ।

17.2.2012: ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਟੈਸਟਿੰਗ ਲੈਬਾਰਟਰੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ
ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ।

17.2.2013: ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਸਮੇਤ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੋ
(ਅਨੈਕਸਰ ਪੀ-6 ਕੋਲੀ) ਡੀਲਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

17.2.2014: ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਕਾਪੀ ਸ਼ੋਅ-ਕਾਰਜ ਦੇ ਨਾਲ

ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਫਰਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਕੋਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ
ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਹੋਰ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ (ਅਨੈਕਸਰ ਪੀ-7 ਕੋਲੀ)
ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

15.4.2011: 15.4.2011 (ਅਨੈਕਸਰ ਪੀ-7 ਕੋਲੀ) ਦੇ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ, ਨਿਰਮਾਣ
ਫਰਮ ਨੇ ਦੂਜੇ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਮੁੜ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

17.2.2015: 500/- ਦੀ ਰਕਮ ਲਈ ਡਿਮਾਂਡ ਡਰਾਫਟ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੂਜਾ ਨਮੂਨਾ ਮੁੜ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਟੈਸਟਿੰਗ ਲੈਬਾਰਟਰੀ, ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

17.2.2016: ਕੇਂਦਰੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਟੈਸਟਿੰਗ ਲੈਬਾਰਟਰੀ, ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਸੰਬੰਧੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

(18) ਉਪਰੋਕਤ ਮਿਤੀਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਟੈਸਟਿੰਗ ਲੈਬਾਰਟਰੀ, ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਤੋਂ ਪੁਨਰ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਸੰਬੰਧੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਸੱਤ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੇਮਿਸਾਲ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਮੂਨਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, 10.3.2012 ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਣਾ ਸੀ ਭਾਵ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੰਬਰ (ii) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੰਬਰ (iii):

(19) ਸਪੁਰਦਗੀ ਨੰਬਰ (iii) ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਲੈਬਾਰਟਰੀ, ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਦੁਆਰਾ ਪੁਨਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਸੰਬੰਧੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸਪੁਰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 24(2) ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਮੂਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦੂਜੇ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਸੰਬੰਧੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਦੁਆਰਾ ਪੁਨਰ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਵਿਵਸਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੰਬਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। (iii) ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੰਬਰ (iv) :

(20) ਸਪੁਰਦਗੀ ਨੰਬਰ (iv) ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਫਰਮ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵੈਧ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਫਰਮ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਤਿੰਨ ਫੈਸਲੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ

ਅਦਾਲਤ ਭਾਵ **ਸੰਜੇ ਅਗਰਵਾਲ ਦਾ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ)**, **ਸੰਤ ਲਾਲ ਸੁਰੇਖਾ ਦਾ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ)** ਅਤੇ **ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦਾ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ)**। ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਫਰਮਾਂ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਹਰੇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

(21) ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਉਕਤ ਪੇਸ਼ਗੀ ਨੂੰ ਤੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਪੀ ਵੀ ਨੱਥੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾ ਸਕੇ ਕਿ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਸਿਰਫ ਦੂਜੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਫਰਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਪੈਰਾ 14 ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਤੱਥ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(22) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਸਕੇ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਨੱਥੀ ਕਰ ਲਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਸਨੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 1 ਦਾ ਨਾਮ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਾਇਬ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 1 ਉੱਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਸੰਬੰਧੀ ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਨੁਕਸਦਾਰ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਜ਼ਬਾਨੀ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਪੀ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਨਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ, ਉਕਤ ਪੇਸ਼ਗੀ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੰ. (iv), ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੰਬਰ (v) :

(23) ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ ਸੰਘਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 202 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਆਪਣੇ ਖੇਤਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈ। ਖੁਦ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਧੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਆਧਾਰ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

(24) ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰ. 2 ਤੋਂ 6 ਮੁੰਬਈ, ਬਠਿੰਡਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਭਰੂਚ (ਗੁਜਰਾਤ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਚੀਫ਼ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 202 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। (1) ਧਾਰਾ 202 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 202(1) ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਵਿੱਚ "ਸ਼ੱਲ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇੱਕ ਖਾਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਸਿਰਫ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਰੱਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਪੱਖਪਾਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਆਪਣੀ ਉਪਰੋਕਤ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਲਾਹਕਾਰ **ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੈਂਕ ਆਫ ਓਮਾਨ ਬਨਾਮ ਬਾਰਾਕਾਰਾ ਅਬਦੁਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ**² 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(25) ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ 'ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟ' ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 200 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ 'ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟ' ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਸਰਕਾਰੀ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ।

(26) ਮੈਂ ਧਾਰਾ 202 ਸੀਆਰਪੀ ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ 1973 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਾਦਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਧਾਰਾ 200, 202, 203 ਅਤੇ 204, ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਜੋ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"200. ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ।- ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਗਵਾਹਾਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਦੀ ਸਹੂ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਗਵਾਹ, ਅਤੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ:

ਬਸ਼ਰਤ ਕਿ, ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ -

(a) ਜੇ ਕੋਈ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ; ਜਾਂ

² (2013) 2 SCC

(b) ਜੇਕਰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਧਾਰਾ 192 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਕੇਸ ਸੌਂਪਦਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 192 ਅਧੀਨ ਕੇਸ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

202. ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨਾ / -(1) ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ, ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਧਾਰਾ 192 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਰੇਗਾ, ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਉਸ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਖੁਦ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਠੀਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। , ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਆਧਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਾਂਚ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ -

(a) ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੁਰਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ; ਜਾਂ

(b) ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ (ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ) ਦੀ ਸਹੁੰ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 200 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ, ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੁਰਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਗਵਾਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਵੇਗਾ।

(3) ਜੇਕਰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਉਸ ਜਾਂਚ ਲਈ ਇਸ ਕੋਡ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਿਨਾਂ ਵਾਰੰਟ ਦੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ।

203. ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨਾ। - ਜੇਕਰ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ (ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 202 ਅਧੀਨ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਤੀਜੇ (ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ) 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਕੋਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕਾਰਨ ਦਰਜ ਕਰੇਗਾ।

204. ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਮੁੱਦਾ. - (1) ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਜੁਰਮ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਕਾਫੀ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੇਸ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

(a) ਸੰਮਨ-ਕੇਸ, ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸੰਮਨ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗਾ, ਜਾਂ

(b) ਵਾਰੰਟ-ਕੇਸ, ਉਹ ਇੱਕ ਵਾਰੰਟ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ, ਜੇ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਸੰਮਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਜਾਂ (ਜੇਕਰ ਉਸ ਕੋਲ ਖੁਦ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੋਣ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਸੰਮਨ ਜਾਂ ਵਾਰੰਟ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ।

(3) ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਰ ਸੰਮਨ ਜਾਂ ਵਾਰੰਟ ਦੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(4) ਜਦੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਫੀਸ ਜਾਂ ਹੋਰ ਫੀਸਾਂ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਫੀਸਾਂ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਵਾਜਬ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ.

(5) ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਧਾਰਾ 87 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(27) ਕੋਡ (ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.) ਦੀ ਸਕੀਮ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਨਰ-ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸਹੂ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਜੁਰਮ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ 'ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟ' ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਸਰਕਾਰੀ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ

PUNJAB AND ANOTHER. (*Gurvinder Singh Gill, J.*)

ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 202(1) ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਖੁਦ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇਕਰ ਦੋਸ਼ੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਆਧਾਰ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਧਾਰਾ 202(1) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੁਰਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਵਾਈਯੋਗ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 200 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਧਾਰਾ 202 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਗਵਾਹੀ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੁਰਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਯੋਗ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 202 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਗਵਾਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 203 ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੇ ਧਾਰਾ 202(1) ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਕੋਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 204, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜੁਰਮ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਸੰਮਨ-ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਈ ਸੰਮਨ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਈ ਵਾਰੰਟ-ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਾਰੰਟ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(28) ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅੰਤਰੀਵ ਉਦੇਸ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਜਾਂ ਝੂਠ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੋਈ ਜੁਰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 202(1) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੇਈਮਾਨ ਤੱਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੇਕਸੂਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ। **ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਗੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ**³ ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 202 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"11. ....ਧਾਰਾ 202 ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਸਿਰਫ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜਾਂ

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 204 ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਕੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 203 ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਕੋਈ ਲੜੀਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਡਰੈੱਸ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 204 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਸਬੂਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ, ਸਿਰਫ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 202 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਜਾਬਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 202 ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇੱਕ ਨਿਯਮਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਮੰਗੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।"

(29) ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਟੀਕ ਵਿਵਾਦ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੀ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਅਜਿਹੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੇਸ ਖੁਦ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 202 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 202 ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ, 1973 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋਧ ਐਕਟ 2005 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ - "ਅਤੇ ਕਰੇਗਾ, ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਉਸ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ", ਜੋ ਕਿ 23 ਜੂਨ, 2006 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਸਥਿਤ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੰਮਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ।

(30) ਧਾਰਾ 202 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਲ ਅਧਿਐਨ ਦਰਸਾਏਗਾ ਕਿ ਸਬ-ਸੈਕਸ਼ਨ (1) ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਬ-ਸੈਕਸ਼ਨ (2) ਵਿੱਚ "ਸ਼ੱਲ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦੋ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:

ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ "ਸ਼ਬਦ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ :

"ਅਤੇ, ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਉਸ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ

ਵਿਰੁਧ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਖੁਦ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਵੇਗਾ। "

ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ "ਸ਼ਬਦ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ :

"ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ, ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਜੇ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ ਤਾਂ ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਗਵਾਹੀ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੁਰਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਵਾਈਯੋਗ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਗਵਾਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਵੇਗਾ !

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

(31) "ਸ਼ੱਲ", ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 202 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ, ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ **ਸ਼ਿਵਜੀ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਨਗੋਂਦਰ ਤਿਵਾਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ** ⁴ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 202(ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਵੇਗਾ " ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ "ਸ਼ੱਲ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਜਾਂ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ *ਸਾਰੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੋ*। 2) ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"7 .....ਇਸਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਾਮਕਰਨ ਦੁਆਰਾ, ਅਪਰਾਧੀ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧੀਗਤ ਨੁਸਖੇ ਕਾਫੀ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ 'ਸ਼ੱਲ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(32) ਧਾਰਾ 202(1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ 'ਸ਼ੈੱਲ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ *ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ* ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੋਡ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 200 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਉਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ *ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ* ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

(i) ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਜੋ ਇੱਕ 'ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟ' ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਝੂਠੀ ਅਤੇ ਫਜ਼ੂਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ 'ਲੋਕ ਸੇਵਕ' ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤ ਹੈ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਹਾੜਾ ਪੀਸਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਝੂਠੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਲਈ ਕੁਹਾੜਾ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਨਾਲ 'ਲੋਕ ਸੇਵਕ' ਨੂੰ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਚੌਕੀ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 200 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂਚ/ਪੜਤਾਲ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਬੇਲੋੜੇ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ 'ਲੋਕ ਸੇਵਕ' ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਭਰੋਸਾ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਨੱਥੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ 'ਲੋਕ ਸੇਵਕ' ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵੇਲੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਤੱਵਾਂ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਬਦਲਾਖੋਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟ' ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬਦਲਾਖੋਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ii) ਗੈਰ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 200 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ 'ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟ' ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ।

(iii) ਇਕਸੁਰਤਾਪੂਰਣ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਵੀ ਨਕਾਰ ਦੇਵੇਗਾ। *ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਜੈਨ (1997)1 SCC 373* ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕੋ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੰਗਤਤਾ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਹਨ। ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਟਕਰਾਅ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ। ਪੈਰਾ 10 ਜਿਸਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

(iii) ....ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਨਿਯਮ

PUNJAB AND ANOTHER (*Gurvinder Singh Gill, J.*)

ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਐਕਟ ਦੇ ਦੋ ਅਸੰਗਤ, ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰਤਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਜੋ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਓਟਿਓਸ ਰੈਂਡਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ।"

ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 200 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. 'ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟ' ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਛੇਟ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 202 ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਸਤੂ ਸਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਢੇ ਵੀ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 200 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨੂੰ ਬੇਕਾਰ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ 'ਲੋਕ ਸੇਵਕ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਹੈ।

(iv) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ **ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੈਂਕ ਆਫ ਓਮਾਨ ਦੇ ਕੇਸ** (ਸੁਪਰਾ), ਉਸੇ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ 'ਤੇ ਕਿ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਧਾਰਾ 202 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਚੋਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 202 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਾਂਗ 'ਲੋਕ ਸੇਵਕ' ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਕੇਸ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ 'ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟ' ਹੈ, ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 200 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਕੇਡ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

- (v) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 202 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸ਼ਬਦ 'ਸ਼ੱਲ' ਦੀ ਜਾਂਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ **ਸ਼ਿਵਜੀ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਨਗੋਂਦਰ ਤਿਵਾੜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ** ⁵ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ "ਸ਼ੱਲ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ

M/S CHEMINOVA INDIA LIMITED AND OTHERS v. STATE
OF
PUNJAB AND ANOTHER (*Gurvinder Singh Gill, J.*)
ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੰਮਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ

88
3

202(2) ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧ ਠੋਸ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਪੱਖਪਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਸ ਨੂੰ 'ਸ਼ੱਲ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਾ ਸੈਕਸ਼ਨ 202(2) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ 202 ਕਰੋੜ ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸ਼ਬਦ "ਸ਼ੱਲ" ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਤੋਂ ਸਮਾਨ ਰੇਖਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਿੱਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। .ਪੀ.ਸੀ., ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ 'ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟ' ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਦਰਜ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਬਿਨਾਂ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪੱਖਪਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹ *ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ।*

(vi) ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕੋਣ ਤੋਂ ਘੋਖੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਕਥਿਤ ਗਲਤ ਬ੍ਰਾਂਡਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੋ ਗਵਾਹ ਹਨ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁੱਖ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ ਗਵਾਹ ਹੋਣਗੇ:

1. ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜੋ ਨਮੂਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ;
2. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਜੋ ਲਏ ਗਏ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਨਮੂਨਾ ਗਲਤ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ Cr.PC ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਪਵਾਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 200 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਧਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ, ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ, ਉਸ 'ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟ' ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਅਤੇ ਧਾਰਾ 293 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਮਾਹਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਉਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ / ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਖੁਦ ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਮੱਗਰੀ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ

ਜਾਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਗਵਾਹ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਾਂ "ਲਿੰਕ ਸਬੂਤ" ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਕਤ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ।

(33) ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਧੀਨ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ 25 ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਨੇਕਚਰ-ਏ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। -T ਅਤੇ Annexure T-1 ਤੋਂ Annexure T-6 ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੈਮੀਕਲ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹਰ ਹੀਲੇ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟ' ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਰੂਪ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। Cr.PC ਦੀ ਧਾਰਾ 2(g) ਦੇ ਤਹਿਤ "ਜਾਂਚ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ "ਜਾਂਚ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਹਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ, ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਕੋਡ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 202(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਢੰਗ ਜਾਂ ਤਰੀਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਅਭਿਆਸ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 202 ਦੇ ਤਹਿਤ।

(34) ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ *ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ* (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 202 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਦਾ ਘੇਰਾ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਇਸ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਹ ਪੂਰੀ ਡਰੈੱਸ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੈਮੀਕਲ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਆਧਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਏ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੰਮਨ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਰਡਰ ਮਿਤੀ 25.3.2014 (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ P-2) ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਮੁਲਤਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਸੰਮਨ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਧਾਰਾ 202 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਜਾਂ 204 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਮਹੱਤਵ ਗੁਆ ਦੇਵੇਗੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵੇਰਵੇ ਦੇ ਕਾਰਨ.

(35) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟ' ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ

ਸਰਕਾਰੀ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸਬੰਧਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਕ ਸਬੂਤ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹਨ, ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਆਧਾਰ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 200 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 293 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਾ ਤਾਂ 'ਲੋਕ ਸੇਵਕ' ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਹਰ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਿਰਮਾਣ ਫਰਮ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਸਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਤੱਥ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਧਾਰਾ 202(1) ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ 'ਲੋਕ ਸੇਵਕ' ਅਤੇ ਮਾਹਰ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। 202 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਹਿਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਲਈ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਬੂਤ ਕਿ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਦੂਜੇ ਸਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ 'ਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ 'ਲੋਕ ਸੇਵਕ' ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਧੀਨਗੀ (v) ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੰਬਰ (vi) :

(36) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ 2014 ਦੇ CRM-M 30610 ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੇ ਮੈਸਰਜ਼ ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿੱਚ 25.2.2019 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਦੋ ਸਹਿ-ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, ਇਸ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਇਹੀ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

(37) ਮੈਂ ਉਪਰੋਕਤ ਪੇਸ਼ਗੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। 25.2.2019 ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਡੀਲਰ ਫਰਮ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਭਾਵ ਮੈਸਰਜ਼ ਦੁਆਰਾ। ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਪਰਾਈਟਰ ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖੁਦ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਮੈਸਰਜ਼ ਕਿਸਾਨ ਬੀਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਭੰਡਾਰ ਬਨਾਮ ਚੀਫ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਅਫਸਰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ⁶ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਸਰਜ਼ ਆਨੰਦ ਟਰੇਡਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ⁷ਅਤੇ ਮੈਸਰਜ਼ ਸੰਧੂ ਖੇਤੀ

ਸਟੋਰ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦਾ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ⁸, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਡੀਲਰ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਡੀਲਰ ਕੋਲ ਸੀਲਬੰਦ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਫਰਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਕੋਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟਿਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 30(3) ਇੱਕ ਡੀਲਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਸੀਲ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਫਰਮ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਅਤੇ ਫਰਮ ਦੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਆਲਿਟੀ ਕੰਟਰੋਲ ਅਫਸਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਡੀਲਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੀਲਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਡੀਲਰ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੰਬਰ (vi) ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੰਬਰ (vii) :

(38) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖਾਸ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਕਤ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ **ਰਾਜੀਵ ਖੁਰਾਣਾ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ)** ਅਤੇ **2.7.2015 ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਸਰਜ਼ ਚੀਮਿਨੋਵਾ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ)** ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਪੇਸ਼ਗੀ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

(39) ਉਪਰੋਕਤ ਸਪੁਰਦਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 2 ਤੋਂ 5 ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ P-1) ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਪੈਰਾ 16 ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

“16. ਉਹ (i) ਸ਼. ਪ੍ਰਮੋਦ ਐਨ. ਕਾਰਲੇਕਰ ਪੁੱਤਰ ਸ਼. ਨਰਾਇਣ ਡੀ. ਕਾਰਲੇਕਰ ਵਾਸੀ 403, ਅਨੰਤਆਸ਼ਰਮ, ਰੋਡ ਨੰ. 9, ਸੰਧੂ ਵਾੜੀ ਚੰਬੂਰ ਨੇੜੇ, ਮੁੰਬਈ-400071 - ਫਰਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਕੋਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟਿਡ ਦੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ। ਕੇਸਵਾ ਬਿਲਡਿੰਗ, 7^{ਵੀਂ} ਮੰਜ਼ਿਲ, ਬਾਂਦਰਾ ਕੁਰਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਬਾਂਦਰਾ (ਪੂਰਬੀ), ਮੁੰਬਈ 400051, (ii) ਸ਼. ਡੀ ਜੈਪਾਲ ਰੈਡੀ ਪੁੱਤਰ ਸ਼. D. ਦੁਰਗਾ ਰੈੱਡੀ ਵਾਸੀ ਏ-20/21, ਮੰਗਲਤੀਰਥ ਸੋਸਾਇਟੀ, ਦਰੋਜ ਬਾਈਪਾਸ ਰੋਡ, ਭਰੂਚ, ਗੁਜਰਾਤ, ਸੀਨੀਅਰ

PUNJAB AND ANOTHER (*Gurvinder Singh Gill, J.*)

ੴ ਮੀਜ਼ਲ, ਬਾਂਦਰਾ ਕੁਰਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਬਾਂਦਰਾ (ਪੂਰਬੀ), ਮੁੰਬਈ 400051, (iii) ਵਿਖੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਦਫਤਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮੈਸਰਜ਼ ਕੋਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟਡ ਦੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲਈ ਮੈਨੇਜਰ (ਕੁਆਲਿਟੀ ਕੰਟਰੋਲ) ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ। ਜੇ.ਡੀ.ਸ਼ਾਹ ਸ. ਧੀਰਜਮਲ ਐੱਮ. ਸ਼ਾਹ, ਫਲੈਟ ਨੰ.4, ਬਿਲਡਿੰਗ ਨੰ. X-2, ਅਸੋਸੇਘ, ਰਤਨ ਨਗਰ ਫਲੈਟ, ਭਰੂਚ-392001 ਅਤੇ ਮੈਸਰਜ਼ ਚੀਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟਡ ਦੇ ਕੁਆਲਿਟੀ ਕੰਟਰੋਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਸਦਾ ਦਫਤਰ ਕੇਸ਼ਵਾ ਬਿਲਡਿੰਗ, 7 ਵੀਂ ਮੀਜ਼ਲ ਵਿਖੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ੴ, ਬਾਂਦਰਾ ਕੁਰਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਬਾਂਦਰਾ (ਪੂਰਬੀ), ਮੁੰਬਈ 400051, (iv) ਸ਼. ਡੀ.ਪੀ.ਸਿਹਾਗਾ ਪੁੱਤਰ ਸ਼. ਸਰਦਾਰਰਾਮ ਸਿਹਾਗਾ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰ. 238, ਪਹਿਲੀ ਮੀਜ਼ਲ, ਮਾਡਲ ਟਾਊਨ, ਫੇਜ਼-1, ਬਠਿੰਡਾ, - ਕੇਸ਼ਵਾ ਬਿਲਡਿੰਗ, 7 ਵੀਂ ਮੀਜ਼ਲ, ਬਾਂਦਰਾ ਕੁਰਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਬਾਂਦਰਾ ਵਿਖੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਦਫਤਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮੈਸਰਜ਼ ਕੋਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟਡ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਸੀਨੀਅਰ ਖੇਤਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਈਸਟ), ਮੁੰਬਈ 400051, (ਵੀ) ਸ਼. ਅਰਵਿੰਦ ਸਰੀਨ ਪੁੱਤਰ ਸ਼. ਰਮੇਸ਼ ਸਰੀਨ ਪੁੱਤਰ ਨੰਬਰ 134-ਈ, ਖਿਚਲੂ ਨਗਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ - ਮੈਸਰਜ਼ ਕੋਮਿਨੋਵਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟਡ, ਭਰੂਚ, ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਗੋਦਾਮ ਇੰਚਾਰਜ (ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਦੀਕਸ਼ੁਦਾ ਕਾਪੀਆਂ ਅਨੁਬੰਧ-ਟੀ-2, ਟੀ-3, ਟੀ- ਵਜੋਂ ਨੱਥੀ ਹਨ। 4, T-5, T-6), ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਗਲਤ ਬੁੰਡ ਵਾਲੇ 'ਟ੍ਰਾਈਫੋਸ' ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਵੰਡ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਧਾਰਾ 3K(i), 17, 18 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਧਾਰਾ 29 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਹੈ। ਐਕਟ 1968 ਅਤੇ ਉਹ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 33 ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹਨ। ਗਲਤ ਬੁੰਡ ਵਾਲੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ, ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਬਣਾਏ, ਵੇਚੇ ਅਤੇ ਵੰਡੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 33 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹਨ”

(40) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰ.2, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਰਥਾਤ ਸ਼. ਪ੍ਰਮੋਦ ਐਨ ਕਾਰਲੇਕਰ ਇੱਕ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਕੰਮ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਫਰਮ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਇੰਚਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। **ਕੇ.ਕੇ. ਆਹੂਜਾ ਬਨਾਮ ਵੀਕੇ ਵੋਹਰਾ**^੧ ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੱਕ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ:

"27. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

(i) ਜੇਕਰ ਦੋਸ਼ੀ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਸਬੰਧਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਜਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸੀ।

ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ 'ਡਾਇਰੈਕਟਰ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਗੇਤਰ 'ਮੈਨੇਜਿੰਗ' ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ, ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।"

(41) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਆਧਾਰਿਤ ਫੈਸਲਾ ਭਾਵ **ਰਾਜੀਵ ਖੁਰਾਣਾ ਦਾ ਕੇਸ** (ਸੁਪਰਾ) ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰ. 2 ਜੋ ਫਰਮ ਦਾ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। . ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਆਧਾਰਿਤ ਦੂਜੇ ਫੈਸਲੇ ਅਰਥਾਤ **ਮੈਸਰਜ਼ ਚੀਮਿਨੋਵਾ ਦੇ ਕੇਸ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ 2.7.2015 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸੀ ਪਰ ਇੱਕ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ **ਕੇ.ਕੇ. ਆਹੁਜਾ ਦੇ ਕੇਸ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਉਕਤ ਫੈਸਲਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(42) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰ: 3 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼. ਡੀਪੀ ਸਿਹਾਗ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਨੂੰ ਫਰਮ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੈਰੇ 15 ਦੀ ਪੜਚੋਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਦਰਸਾਏਗਾ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਕਤ ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਤੱਥ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਪੀ ਸਿਹਾਗ ਫਰਮ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਗਲਤ ਬ੍ਰਾਂਡ ਪਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

(43) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 5 ਅਰਥਾਤ ਸ਼. ਜੇ.ਡੀ.ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰ. 6 ਅਰਥਾਤ ਸ਼.ਦ. ਜੈਪਾਲ ਰੈਡੀ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫਰਮ ਦੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਫਰਮ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਉਤਪਾਦ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਮੁੱਖ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਫਰਮ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਿਤ ਉਤਪਾਦ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਉਤਪਾਦ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਮਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਨ ਪੈਕੇਜਿੰਗ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕੋਈ ਗਲਤ ਬ੍ਰਾਂਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 5 ਅਤੇ 6 ਵੀ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਗਲਤ ਬ੍ਰਾਂਡਿੰਗ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।

(44) ਇੱਥੇ ਇਹ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰ. 2 ਤੋਂ 6 ਅਤੇ ਹਨ

ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਗਲਤ ਬ੍ਰਾਂਡ ਵਾਲੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ ਅਤੇ ਵੀਡਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ

PUNJAB AND ANOTHER (*Gurvinder Singh Gill, J.*)

ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਗਲਤ ਬ੍ਰਾਂਡਿੰਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹਨ।

(45) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 4 ਅਰਥਾਤ ਸ਼. ਅਰਵਿੰਦ ਸਰੀਨ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 1 ਦਾ ਗੋਦਾਮ ਇੰਚਾਰਜ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਕਤ ਗੋਦਾਮ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਫਰਮ ਦੀ ਨਿਰਮਾਣ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਿਤ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਅੱਗੇ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਫਰਮ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਡੀਲਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ। ਗੋਦਾਮ ਇੰਚਾਰਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਤਪਾਦਕ ਫਰਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਸਤੂਆਂ/ਮਾਲ ਗੋਦਾਮ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਸਹੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਇਸਨੂੰ ਵਿਤਰਕਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜੇ। ਅਤੇ ਵਿਨਿਰਮਾਣ ਫਰਮ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਡੀਲਰ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀਲ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਸਲਈ ਗੋਦਾਮ ਇੰਚਾਰਜ ਜਿਸਦਾ ਮੁਢਲਾ ਕੰਮ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਇਸਨੂੰ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰਾਂ ਅਤੇ ਡੀਲਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਖੁਦ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਚਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਐਕਟ 1968 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਜੁਰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 5 ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੰ. 4 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰਫ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਵਾ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 5 ਹੈ।

(46) ਉਪਰੋਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਚਰਚਾ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰ. 1 ਤੋਂ 3, 5 ਅਤੇ 6 ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਖਾਰਿਜ ਕਵਾ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰ. 1 ਤੋਂ 3, 5 ਅਤੇ 6. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਟੀਸ਼ਨ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰ. 4 ਅਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ qua petitioner ਨੰ. ੪ ਕੇਵਲ ਭਾਵ ਸ਼. ਅਰਵਿੰਦ ਸਰੀਨ, ਫਰਮ ਦੇ ਗੋਡਾਉਨ ਇੰਚਾਰਜ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਰਿਣਾਮੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰ. ੪ ਇਥੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਸੁਮਤੀ ਜੱਡ ਡਾ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।